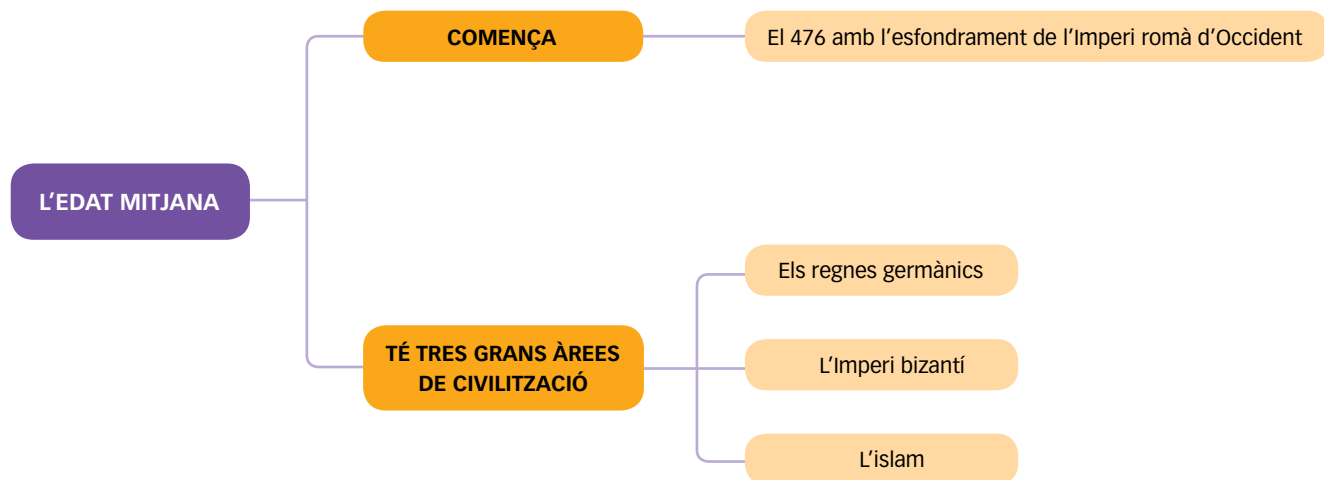

1

Els orígens de l'edat mitjana

Com a conseqüència d'una profunda crisi interna i de l'avenç dels pobles germànics, l'Imperi romà d'Occident va desaparèixer l'any 476. Aquest fet va ser tan important que els historiadors l'han pres com el moment en què s'inicia l'edat mitjana. A partir d'aquell moment, els territoris que abans ocupava l'antic Imperi romà es van dividir en tres grans àrees polítiques, religioses i culturals: els regnes germànics, l'Imperi bizantí i l'islam.

Una nova etapa històrica

L'any 476 es va esfondrar l'Imperi romà d'Occident, i va començar l'**edat mitjana**. Des del principi del segle VII l'espai que havia ocupat l'Imperi romà es va dividir en tres grans àrees de civilització: l'Imperi bizantí, l'islam i els regnes germànics. Cadascuna d'aquestes civilitzacions es caracteritzava per uns costums i una religió diferents.

Els regnes germànics

L'antic territori de l'Imperi d'Occident es va fragmentar en diversos regnes, en cadascun dels quals s'havia instal·lat un poble germànic (francs, visigots, ostrogots, llombards, saxons, etc.).

La **successió de guerres**, primer entre romans i germànics, i després entre els pobles germànics mateixos, va provocar que la **inseguretat** s'estengués arreu. Les ciutats van ser saquejades, la població les va abandonar i se'n va anar a viure a les **zones rurals**, on buscava la protecció dels propietaris rics.

L'**agricultura** i la **ramaderia** van esdevenir les activitats econòmiques principals i els productes que s'obtenien eren destinats a l'autoconsum, això va originar una disminució de l'activitat artesana i una reducció radical de l'activitat comercial. El conjunt de l'economia va experimentar un important retrocés, i l'escriptura i la lectura es van reduir a un nombre cada cop més petit d'individus, la majoria religiosos.

Els germànics representaven una **minoria de la població**.

Al principi de la dominació, la població **romana** i la **germànica** tenien lleis, costums i religions diferents, però lentament **les dues comunitats es van anar barrejant**. Als llocs més romanitzats, els germànics van acabar adoptant el **llatí** com a llengua i el cristianisme com a **religió**.

Casc germànic.

El regnes germànics en el segle VI.

ACTIVITATS

Comprèn

- 1 Identifica.** Marca cert (C) o fals (F), segons correspongui.
 - ☐ L'edat mitjana acaba l'any 476.
 - ☐ En caure l'Imperi romà, aquest es va dividir en l'Imperi bizantí i l'islam.
 - ☐ Als llocs més romanitzats, els germànics van acabar adoptant el llatí com a llengua.
 - ☐ Amb l'arribada dels pobles germànics l'economia va créixer notablement.
 - ☐ L'Imperi romà d'Occident ocupava l'est d'Europa.
- 2 Relaciona.** Observa el mapa de la pàgina anterior i amb l'ajuda del mapa polític d'Europa de l'annex cartogràfic completa la taula.

Poble germànic	Territori d'assentament (país actual)
Anglosaxons	
	Hongria
	França
	Espanya
Frison	
Llombards	
Saxons	
Juts	
	Portugal

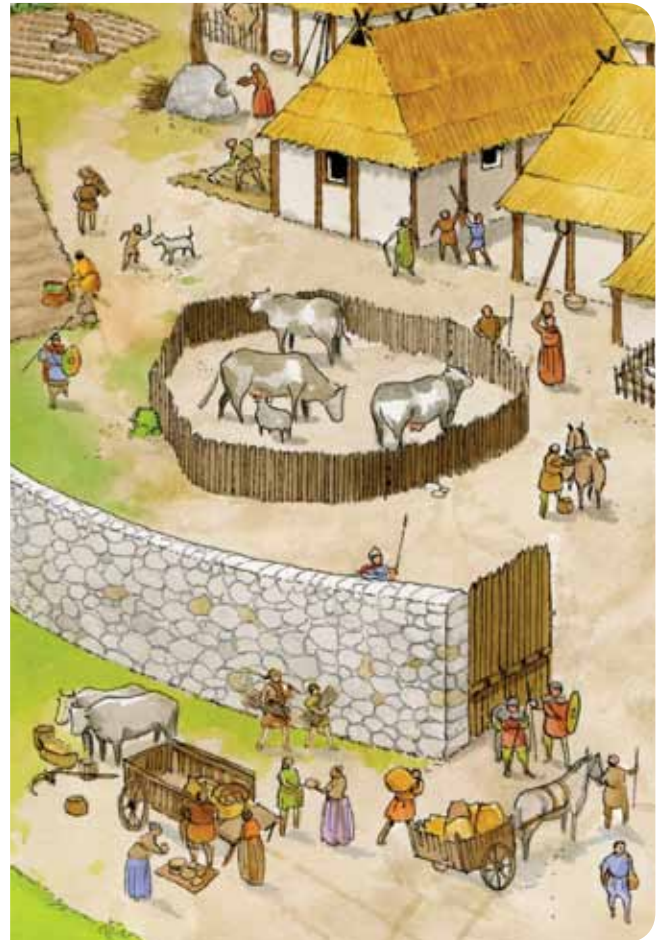
- 3 Conceptes.** Completa el text sobre la vida quotidiana en un llogaret germànic amb les paraules següents:

*pasturatge – hort – rural
branques – atacs – fortificats*

Les societats germàniques eren de caràcter _____. La majoria de la població estava formada per pagesos que es dedicaven al _____ i a l'agricultura. Els pagesos vivien en llogarets, que estaven formats per cases de fusta amb el sostre fet de _____ i palla. Les cases solien tenir a prop un _____ i un petit tancat per guardar-hi els animals. Alguns llogarets estaven _____ per protegir-se de possibles _____.

Aplica

- 4 Interpreta la imatge.** Observa la il·lustració i enumera els elements de la descripció de l'exercici anterior que hi veus.

Raona

- 5 Explica.** Llegeix, reflexiona i contesta les preguntes següents:

- Per què la població de les ciutats va cercar refugi a les zones rurals? Raona la resposta.

- Per què creus que es va produir un empobriment de la cultura?

Els **visigots** van entrar a l'Imperi romà al final del segle IV i es van establir al sud-est de la Gàl·lia (actual França), on van crear el **regne visigot amb capital a Tolosa**.

L'any 507 els francs van derrotar els visigots i els van expulsar de la Gàl·lia. Els visigots es van establir aleshores a la península Ibèrica i van fixar **la nova capital a Toledo**.

El regne visigot va aconseguir la seva plenitud en la segona meitat del segle VI i la primera meitat del segle VII. Els posteriors enfrontaments interns van facilitar la conquesta musulmana del territori visigot l'any 711.

L'organització política

Els visigots tenien una **monarquia electiva**, fet que explica que hi hagués moltes lluites pel poder. El rei disposava de l'ajuda de l'**Aula Règia**, que era un consell que administrava el palau reial, i dels **ducs** i els **comtes**, que governaven les províncies.

Les decisions religioses i polítiques es prenen als **concilis**, en els quals participaven el rei, l'Aula Règia i el clergat.

La societat i l'economia

Els visigots eren una clara minoria enfront els hispanoromans, fet que explica que els primers acabessin acceptant la llengua, la cultura i la religió dels segons. Els **nobles** i els **clergues** ocupaven els càrrecs polítics i eren propietaris de bona part de les terres. Però la majoria de la població eren **pagesos** (lliures o esclaus).

L'**agricultura** era l'activitat econòmica principal. Les ciutats es van despoblar a poc a poc i, de les activitats artesanies que es van mantenir, destaca l'**orfebreria**.

SABIES QUE...

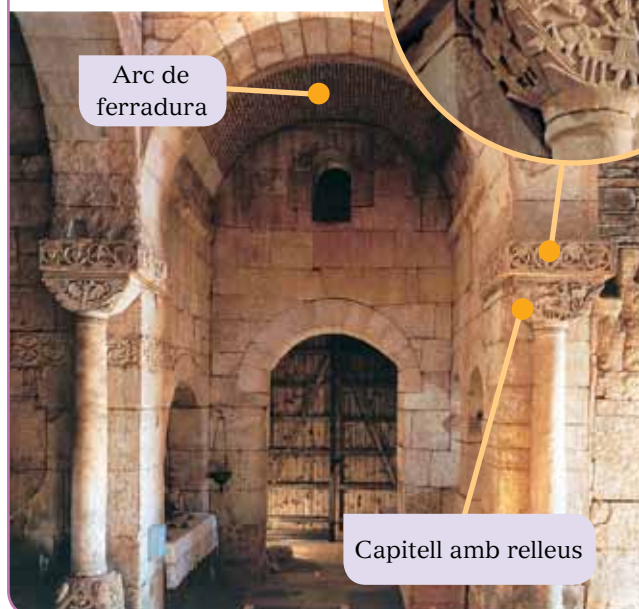
Entre els grans intel·lectuals visigots van destacar **sant Leandre**, arquebisbe de Sevilla, i **sant Isidor**, que va escriure *El llibre de les etimologies*, on va reunir el saber de l'època.

DICCIONARI VISUAL

La manifestació artística visigòtica principal van ser les **esglésies**.

Exterior i interior de l'església de San Pedro de la Nave (Zamora).

ACTIVITATS

Comprèn

6 Conceptes. Defineix els conceptes.

- Aula Règia
- Orfebreria
- Monarquia electiva
- Hispanoromans

Recorda

7 Respon. Assenyala la resposta correcta.

- Quina va ser la primera capital del regne visigot?
 - ☐ Madrid
 - ☐ Toledo
 - ☐ Tolosa
- Els musulmans, quin any van conquerir el territori visigot?
 - ☐ 714
 - ☐ 507
 - ☐ 476
- Què reuneix de la seva època *El llibre de les etimologies* de sant Isidor?
 - ☐ Les lleis
 - ☐ El saber
 - ☐ La gramàtica
- Quina era l'activitat econòmica principal en el regne visigot?
 - ☐ L'agricultura
 - ☐ El comerç
 - ☐ La pesca

Aplica

8 Interpreta la imatge. Dibuixa una arc de ferradura i escriu per què creus que s'anomena així.

9 Interpreta el mapa. Contesta les preguntes següents en relació al mapa del regne visigot.

- Quin itinerari van seguir els visigots fins a instal·lar-se a Toledo?
- Quin territori abastava el regne visigot?

Raona

10 Explica. Assenyala com a mínim una raó per la que els visigots van adoptar la llengua, la cultura i la religió dels hispanoromans.

Recapitula

11 Resumeix. Completa la taula sobre els visigots amb les paraules clau (en negreta) que apareixen a la pàgina anterior.

Organització política	•
Grups socials	• • •
Activitats econòmiques	• •

L'Imperi romà d'Orient, més ric i fort que el d'Occident, va resistir les invasions germàniques, i es va mantenir deu segles amb el nom d'**Imperi bizantí**. La capital va ser Constantinoble, que abans s'anomenava Bizanci.

La seva època més esplendorosa va tenir lloc durant el govern de l'emperador Justinà, entre els anys 527 i 565. Justinà va intentar reconstruir l'Imperi romà amb nombroses conquestes i va actualitzar les lleis romanes, compilades en l'anomenat **Codi Justinà**.

Després de la mort de Justinà, però, l'imperi va començar un període lent i llarg de progressives pèrdues territorials, fins la **caiguda de Constantinoble** el 1453 en mans dels turcs.

La societat i la cultura

Al l'Imperi bizantí les **ciutats** van tenir molta importància. A més, durant molt de temps, els bizantins van controlar les grans rutes comercials que unien Europa amb l'Àsia i l'Àfrica.

Després del regnat de Justinà, l'Imperi cada cop va anar adoptant més elements de la **cultura grega**, i el **grec** va acabar substituint el llatí com a llengua oficial. A més, l'Església bizantina es va anar allunyant de l'Església de Roma. L'any 1054 es va produir la separació o **cisma** entre les dues esglésies, la **bizantina** o **ortodoxa**, que no reconeixia l'autoritat del papa de Roma, i la **catòlica**.

SABIES QUE...

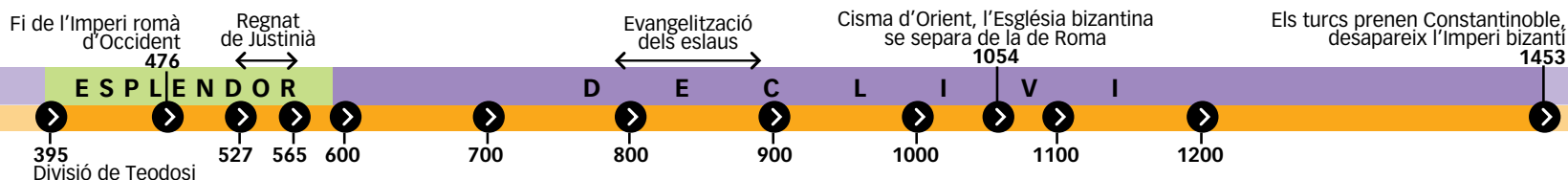
L'art, fonamentalment religiós, era molt ric. Les esglésies, de **planta de creu grega** (els braços de la creu són tots de la mateixa mida), estaven cobertes per grans **cúpules**. Un element decoratiu molt important eren els **mosaics**, que cobrien les parets i els sostres de les **esglésies** i **palaus**.

DICCIONARI VISUAL

Santa Sofia de Constantinoble

L'Imperi bizantí va tenir un breu període d'esplendor, seguit d'una llarga decadència al llarg del qual va anar perdent territoris a mans dels turcs.

ACTIVITATS

Comprèn

12 Identifica. Marca cert (C) o fals (F), segons correspongui.

- ☐ Justinià va expandir el territori de l'Imperi bizantí cap al nord d'Europa.
- ☐ Les ciutats eren el centre de les activitats polítiques, administratives, religioses i comercials.
- ☐ El 1453 Constantinoble va caure en mans dels pobles germànics.
- ☐ Els mosaics són característics de la decoració d'esglésies i palaus bizantins.

13 Conceptes. Defineix els conceptes.

- Codi Justinià

- Cisma

- Església ortodoxa

Aplica

14 Classifica. Completa la taula amb els fets i la cronologia de l'Imperi bizantí.

Etapla	Fet	Cronologia
Esplendor	• • •	
Declivi	• • •	

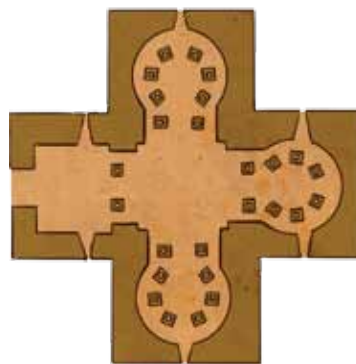
15 Cronologia. Observa la línia del temps de la pàgina anterior i respon les preguntes.

- Quin fet va suposar l'inici de l'Imperi bizantí?

- Quants segles va existir l'Imperi bizantí?

- Quants anys va existir l'Imperi romà d'Occident?

16 Interpreta la imatge. La planta d'aquesta església és de creu grega o llatina? Justifica la teva resposta.

Raona

17 Explica. Quins canvis culturals va experimentar l'Imperi bizantí al llarg dels anys?

Extreu-ne conclusions

18 Resumeix. Quines diferències econòmiques bàsiques hi ha entre els regnes germànics i l'Imperi bizantí.

A principis del segle VII, **Mahoma** va abandonar la feina de comerciant i va començar a predicar una nova religió, l'**islam**. Els rics comerciants de la ciutat de la **Meca**, a Aràbia, van reaccionar contra Mahoma perquè van creure que les seves predicacions eren una amenaça per a l'ordre social. Per això, Mahoma va haver de traslladar-se a la ciutat de **Medina** l'any 622. Aquest any rep el nom d'**hègira** i marca el principi del calendari musulmà.

La religió islàmica

Les predicacions de Mahoma es van recollir a l'**Alcorà**, que és el llibre sagrat dels musulmans. L'Alcorà estableix moltes normes i pautes de comportament que ordenen la vida dels creients. Els musulmans han de **pregar cinc cops al dia**, han de **pelegrinar a la Meca**, almenys una vegada a la vida, i han de practicar el **dejuni durant el mes del Ramadà**, entre molts altres preceptes.

L'expansió de l'islam

Mahoma va reclutar un exèrcit molt poderós que va conquerir Aràbia i va expandir l'islam. Després de la seva mort, els exèrcits musulmans van difondre la nova religió mitjançant la **ghihad** o **guerra santa**. D'aquesta manera es va crear un gran imperi que s'estenia per Europa, l'Àfrica i l'Àsia. El moment de major esplendor el situem durant el califat omeia (661-750).

Una gran civilització

La civilització islàmica va ser una de les més desenvolupades de la seva època. L'esplendor econòmica, basada en l'agricultura, l'artesania i el comerç, va provocar el creixement de les **ciutats** i una **intensa activitat cultural**. La cultura musulmana va fer grans aportacions en els camps de la literatura, l'astronomia, les matemàtiques (ús del zero, nombres aràbics, l'àlgebra...) i la medicina.

Mapa de l'expansió de l'islam durant l'edat mitjana.

ACTIVITATS

Comprèn

19 Conceptes. Defineix els conceptes.

- Profeta
- *Gihad*
- Hègira
- Pelegrinar

20 Recorda. Segons apareix a la llegenda del mapa de la pàgina anterior, quins dos califats són els màxims protagonistes de l'expansió de l'islam?

Aplica

21 Interpreta la imatge. Explica qui va ser Mahoma i el sentit de l'expressió *ningú no és profeta a la seva terra*.

Mahoma inicia el seu últim viatge a la Meca.

Raona

22 Explica. Quines són les característiques principals de la religió islàmica.

23 Reflexiona. Quin paper tenien les ciutats en l'islam? La seva activitat fa que s'assemblin més a les ciutats bizantines o a les dels regnes germànics? Justifica la teva resposta.

Extreu-ne conclusions

24 Resumeix. Completa el text.

Al segle _____, va sorgir una religió _____ nova, l'islam. Segons la tradició, _____, un important comerciant de la ciutat àrab de la Meca, va tenir una visió: l'arcàngel Gabriel li va anunciar que era el _____ d'Al·là, que és com els musulmans anomenen l'únic Déu. El _____ Mahoma va haver de fugir i traslladar-se a la ciutat de _____. Aquesta any rep el nom d' _____ i marca el començament del calendari dels musulmans.

Després de la desintegració de l'Imperi romà d'Occident en el segle v, als territoris de la França actual s'hi va establir el regne dels francs. **Carlemany**, fill i successor de Pipí el Breu, es va consolidar en el poder i va intentar **reconstruir l'Imperi romà d'Occident**. Carlemany va arribar a tenir tant poder, que el dia de Nadal de l'any 800 el papa el va coronar a Roma nou **emperador d'Occident**.

L'organització del govern

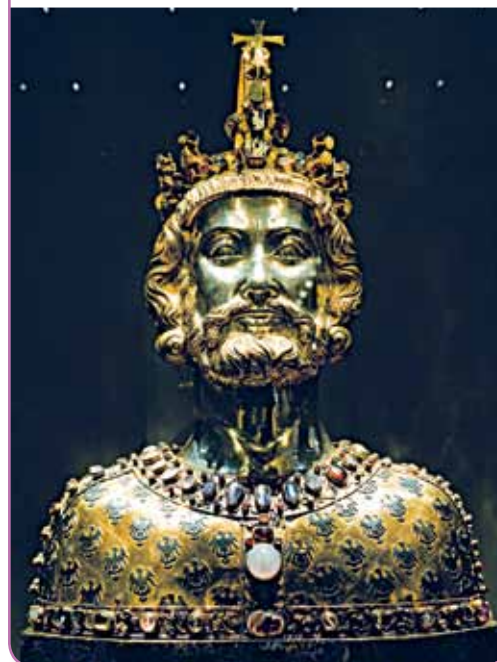
L'emperador Carlemany va establir la capital del seu imperi a **Aquisgrà**. Per governar-lo millor el va dividir en **comtats**, territoris governats per un **comte**, i a les zones frontereres va crear les **marques**, territoris controlats pels **marquesos**. A més, per controlar la correcta administració, enviava periòdicament uns delegats reials, els **missi dominici**. La vida de l'Imperi era bàsicament rural i les ciutats molt petites.

La dissolució de l'Imperi

Quan un rei franc moria, el regne es dividia entre els seus fills. Els carolingis van seguir aquest costum. A Carlemany només el va sobreviure un fill, Lluís el Piadós, però quan aquest va morir l'Imperi es va dividir entre els seus descendents: Carles, Lluís i Lotari. Al principi, els germans es van enfrontar entre ells, però finalment van firmar un tractat de pau, l'anomenat **tractat de Verdun** (843), pel qual reconeixien la partició de l'Imperi.

DICCIONARI VISUAL

Bust de Carlemany a la Capella Palatina d'Aquisgrà.

L'imperi de Carlemany.

ACTIVITATS

Comprèn

25 Identifica. Marca cert (C) o fals (F), segons correspongui. Les afirmacions que consideris errònies escriu-les a sota correctament.

☐ Carlemany va intentar reconstruir l'Imperi romà d'Orient.

☐ L'any 800 Carlemany va ser anomenat papa.

☐ Els *missi dominici* eren delegats reials per controlar la correcta administració de l'Imperi carolingi.

☐ Carlemany va tenir tres fills: Carles, Lluís i Lotari.

26 Localització. Acoloreix el mapa segons la llegenda i situa-hi la ciutat d'Aquisgrà.

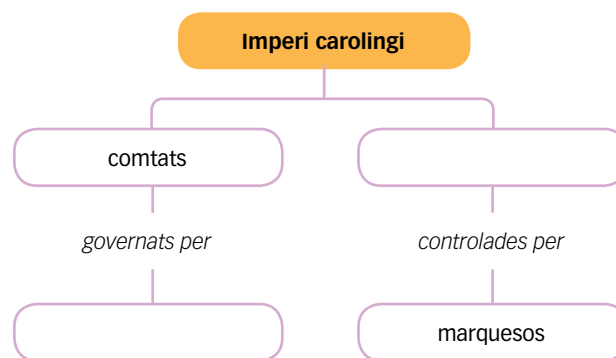

27 Recorda. Respon les preguntes següents.

• Què eren les marques?

• Amb quin territori feia frontera la Marca Hispànica?

28 Descriu. Completa l'esquema.

Raona

29 Pensa. Respon.

• A l'Imperi carolingi com era el poblament? Hi havia grans ciutats?

• Per què es va fragmentar l'Imperi? Com s'anomena el tractat que va reconèixer la seva dissolució?

• És possible reconstruir un imperi desaparegut? Raona i argumenta la resposta.

Extreu-ne conclusions

30 Resumeix. Explica la relació que hi ha entre Carlemany i l'Imperi carolingi.

Marca l'opció correcta en cada cas.

1. Quin esdeveniment marca l'inici de l'edat mitjana?

- ☐ L'esfondrament de l'Imperi romà d'Occident el 467.
- ☐ La divisió de l'Imperi romà el 395.
- ☐ L'esfondrament de l'Imperi romà d'Occident el 476.

2. Per què la població del regnes germànics va abandonar les ciutats?

- ☐ Per la successió de guerres i la creixent inseguretat.
- ☐ Perquè va desaparèixer la figura de l'emperador.
- ☐ Perquè els pobles germànics practicaven l'agricultura i la ramaderia.

3. Quin sistema polític caracteritzava el regne visigot?

- ☐ La monarquia representativa.
- ☐ La monarquia electiva.
- ☐ La monarquia absolutista.

4. Quan els visigots es van instal·lar a la península ibèrica...

- ☐ Van establir una xarxa comercial per tot el mar Mediterrani.
- ☐ Van acabar acceptant la llengua, la cultura i la religió dels hispanoromans.
- ☐ Van imposar les seves costums i creences religioses als territoris conquerits.

5. Qui va ser Justinià?

- ☐ L'emperador bizantí més important.
- ☐ El primer emperador bizantí.
- ☐ El profeta de l'islam.

6. Quin fet es coneix com el cisma de 1054?

- ☐ La divisió de l'Imperi romà.
- ☐ La caiguda de Constantinoble en mans dels turcs.
- ☐ La separació entre les esglésies ortodoxa i catòlica.

7. Quins són els principals preceptes de l'islam?

- ☐ Preguar cinc cops al dia, llegir l'Alcorà i practicar el dejuni durant el Ramadà.
- ☐ Preguar cinc cops al dia, pelegrinar a la Meca i practicar el dejuni durant el Ramadà.
- ☐ Preguar cinc cops al dia, pelegrinar a la Meca i llegir l'Alcorà.

8. Per què Mahoma va traslladar-se a la ciutat de Medina l'any 622?

- ☐ Perquè els comerciants rics de la Meca creien que era una amenaça.
- ☐ Perquè volia fer arribar la nova religió a altres ciutats.
- ☐ Perquè volia reconstruir l'Imperi romà d'Occident.

9. Com va organitzar Carlemany el seu territori?

- ☐ En comtats i marques.
- ☐ En estats i comarques.
- ☐ En comtats i vegueries.

10. Què reconeixia el tractat de Verdun de l'any 843?

- ☐ La pau entre els francs i els visigots.
- ☐ El repartiment de l'Imperi carolingi.
- ☐ El títol d'emperador d'Occident de Carlemany.

REPÀS ACUMULATIU

- En quines tres grans àrees de civilització es va dividir l'antic Imperi romà al segle VII?

- Quina era la religió predominant en cadascuna d'elles?

- Indica els protagonistes i la durada dels períodes de major esplendor de les tres grans àrees de civilització durant l'edat mitjana.

La Meca va ser i continua sent la ciutat sagrada més important de l'islam.